

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้มุ่งศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ. ศ. 2544
3. หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
 - 3.2 หลักการพื้นฐานของแนวคิด ผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.3 หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.4 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.5 ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.6 หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.7 รูปแบบหรือระดับของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.8 บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.9 เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
4. พฤติกรรมการสอนของครู
5. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทด้านการศึกษา ฉบับแรกของประเทศไทย และเป็นกฎหมายที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยจะปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้สนองตอบความต้องการของประเทศและสังคม

ความมุ่งหมายและหลักการมีเจตนารมณ์ที่ให้การเน้นย้ำว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ความสามารถและคุณธรรม โดยมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รู้จักพึ่งตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ได้อย่างมีความสุข ในการจัดการศึกษาจะต้องยึดหลักสามประการคือ ต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชนต้องเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและต้องมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

แนวการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะในหมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน มุ่งเน้นการสอนที่เป็น การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญกับสถานการณ์จริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามารถที่ดีในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งโครงสร้างของหลักสูตรยึดหยุ่น กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นแบ่งเป็นพลเมืองดีของชาติ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ โดยให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วยการจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญ ทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุดทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข โดยให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนาจความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา และเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะได้ทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดการทำ หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบแนะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษาและการใช้กระบวนการกระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครองและผู้เรียนมีความเข้าใจและรับทราบบทบาทของตนเองและสังคม

หลักการ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรมและจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหาและทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้เดิมเรียกว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนี้มีผู้ตีความหมายผิดเจตนาไป นักวิชาการจึงได้เปลี่ยนจากคำว่า ศูนย์กลางเป็นสำคัญแต่เนื้อหาสาระ หลักการเหมือนเดิมทุกประการ ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 25) เพื่อใช้ประกอบในการทำแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดหมายถึง การกำหนดจุดหมาย สารกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา คน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้าทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียนได้ฝึกวิธีคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

ครูมีบทบาทปลูกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมิน และปรับปรุงตนเอง ขอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ทั้งในตัวผู้เรียน ในห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผล การพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน

1. ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครูเป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ระดับนอกเหนือห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิด โอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน

หลักการพื้นฐานของแนวคิด “ผู้เรียนเป็นสำคัญ”

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และจะเริ่มดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้า รับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย เนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิม และความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญ และมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับ สิ่งที่สอน (เนื้อหา) และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)
3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ประเด็นที่น่าสนใจและสามารถคิดวิเคราะห์ ในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง
4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงาม การพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงาน และการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล สัมพันธภาพ เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน
5. ครูคือผู้อำนวยความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็น ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็ได้อ
6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแงุ่มที่แตกต่างจากเดิม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแงุ่มที่ต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเองและควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นในสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น
7. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างได้ผล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรยึดหลัก ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
 2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ประสบการณ์ความรู้สึกรักใคร่ของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
 3. การเรียนรู้ที่ดี จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำและสามารถใช้การเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเอง มีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดี
 4. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและมีทักษะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้แล้ว จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่าง ๆ ที่ตนต้องการ
 5. การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีความน่าสนใจ และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติคือ CIPPA Model (ทิตินา แคมณี, 2540, หน้า 15) ซึ่งมีรายละเอียดของรูปแบบ ดังนี้

C-Construct	คือ การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ แปลความ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นข้อความรู้
I-Interaction	คือ การให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ ข้อมูล ความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน
P-Participation	คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ ปัญญา และสังคม ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
P-Process and Product	คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการ และมีผลงานจากการเรียนรู้
A-Application	คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์หรือใช้ในชีวิตประจำวัน

CIPPA Model นอกจากจะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแล้วยังสามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัด หรือเป็นเครื่องตรวจสอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ว่า กิจกรรมนั้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ โดยนำเอากิจกรรมในแผนการสอนมาตรวจสอบตามหลัก CIPPA

ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น โดยกำหนดตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน 9 ข้อ และตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ข้อ เป็นเครื่องตรวจสอบว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดการเรียนหรือการสอนตามตัวบ่งชี้เหล่านี้ เมื่อนั้นได้เกิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้วดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนของผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัด และวิธีการของตนเอง
3. ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน
6. ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
7. ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
8. ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัย และมีความรับผิดชอบในการทำงาน
9. ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจและเสริมแรง ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออก และคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน
7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

9. ครูฝึกฝนกิริยามารยาท และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

โดยให้ข้อสังเกตว่า ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูที่จำแนกไว้นี้ แสดงให้เห็นเห็นว่าพฤติกรรมการเรียน และพฤติกรรมการสอนการสอนของครูนั้นมีลักษณะ ต่อเนื่องผสมผสานกลมกลืนกันเกินกว่าที่จะแยกตามช่วงเวลาการเรียนการสอนได้ ตัวบ่งชี้หลายข้อ อาจเกิดขึ้นได้ก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้เหล่านี้สามารถปรับให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียนได้

หลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือ และกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะดังนี้

1.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

1.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

1.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

1.4 ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนเกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน

2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุย ประชุมหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

3. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน รวมทั้งเกิดความคงทนของความรู้

4. เน้นกระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการ

5. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

รูปแบบหรือระดับของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีระดับ บทบาทของครู และผู้เรียนมากน้อยต่างกันไป ดังนี้

รูปแบบที่ 1 Student – Centred Class ครูเตรียมเนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อทั้งหมด ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีครูคอยดูแลกำกับ และให้คำปรึกษา กิจกรรมในรูปแบบนี้ส่วนมากเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่

รูปแบบที่ 2 Learner-Based Teaching ครูกระตุ้นหรือมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูล เรื่องที่จะเรียนเอง หรือจัดทำสื่อการเรียนรู้เอง โดยใช้ประสบการณ์ ความรู้ และความชำนาญของผู้เรียนเป็นฐาน

รูปแบบที่ 3 Learner Independence หรือ Self-Directed Learning ผู้เรียนเป็นอิสระจากชั้นเรียน สามารถศึกษาค้นคว้าจากสื่อที่จัดไว้ในศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วเลือกทำงาน หรือฝึกปฏิบัติตามต้องการตามความสนใจและศักยภาพของตนโดยอาจศึกษาตามลำพังหรือจับคู่ศึกษากับเพื่อน

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. บทบาทด้านการเตรียมการประกอบด้วย

1.1 การศึกษา และวิเคราะห์เรื่องที่จะสอน เพื่อเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบายคำแนะนำ คำปรึกษาและให้ข้อมูลความรู้ที่เพียงพอและชัดเจนแก่ผู้เรียน ครูจะต้องมีภาระหนักในการเตรียมตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้า อ่าน และการทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในประเด็นและเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้งเตรียมข้อมูลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไปครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียนรู้ ใบความรู้ และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑสถานในโรงเรียน ทั้งนี้รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อ หนังสือ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

1.3 การจัดทำแผนการสอน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญ และเนื้อหาข้อความรู้อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบทบาทในส่วนนี้ครูจะทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการ (Manager) ที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียน ให้เขาได้ทำกิจกรรมตามความต้องการความสามารถและความสนใจของแต่ละคน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร หนังสือหรือข้อมูล แหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมถึงห้องเรียนหรือสถานที่ใดบ้างในการจัดกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูครั้งนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุ

1.5 การเตรียมการวัดและประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการหนึ่ง คือ การเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะนิสัย (Psychomotor) โดยเตรียมวิธีการวัดและ เครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่คุณเรียน เพื่อให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม

2.3 การเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participant) โดยมีส่วนร่วมขณะผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการ และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูล เนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งประเด็นสำคัญ ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินกิจกรรม

2.5 การเป็นผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.6 การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายโต้แย้งแสดงความเห็นด้วยท่วงทีนุ่มนวล ให้เกียรติ และเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

3. บทบาทด้านการประเมินผล เป็นบทบาทที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการเพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง (Authentic Measurement) จากการปฏิบัติ (Performance) และจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรจะมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

บทบาทของผู้เรียน

1. มีส่วนร่วมในการเรียน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการคิด ในทุก ๆ สถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างเป็นธรรมชาติเหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริง
2. ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติด้วยตนเองทุกเรื่องตามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
3. ดำเนินการเรียนด้วยตนเองเพื่อให้การเรียนเป็นไปอย่างสนุกสนานตื่นเต้น มีชีวิตชีวา และทำท่ายอยู่ตลอดเวลา
4. เรียนทั้งในห้องเรียน (Class) และในสถานการณ์จริง (Reality) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
5. กระฉับกระเฉง ว่องไว ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
6. ทำงานด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ทั้งแบบเดี่ยว เป็นคู่ หรือกลุ่ม ด้วยความเต็มใจและด้วยเจตคติที่ดีต่อกัน
7. ตอบคำถามสำคัญ หรือคำถามหลัก (Key Questions) ที่กำหนดจากประสบการณ์ของตนเอง หรือประสบการณ์ในชีวิตจริง
8. มีความสามารถในการแก้ปัญหา คิดริเริ่มสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์
9. มีความสามารถในการสื่อสาร เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะทางสังคม รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม ในห้องเรียนกับครู
10. สามารถสร้างความรู้ (Construct) ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการวัดและการประเมินที่ยอมรับกันว่า สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพราะเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน และยังเป็นข้อสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้องแบบทดสอบวัดความสามารถจริง การรายงานตนเอง และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)

ลักษณะที่สำคัญของการประเมินจากสภาพจริง

1. เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ ทั้งที่โรงเรียน บ้านและชุมชน
2. เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง ๆ
3. เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
4. เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน
5. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง
6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกด้าน ทั้งที่โรงเรียน บ้านและชุมชนอย่างต่อเนื่อง
7. เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน
8. เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์
9. ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข
10. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

จากนิยามและคำอธิบายเกี่ยวกับการประเมินจากสภาพจริง จะเห็นได้ว่าเป็นการประเมินที่เน้น การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) โดยมีแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นนวัตกรรมการประเมินที่สำคัญ และส่งเสริมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการทดสอบความสามารถในการทำงานของผู้เรียน ภายใต้อาณัติและเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด

ประเมินได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ประเมินกระบวนการ
2. ประเมินผลผลิต
3. ประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิต

ลักษณะที่สำคัญของการประเมิน

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดอย่างชัดเจน
2. มีการกำหนดวิธีทำงาน
3. มีการกำหนดความสำเร็จของงาน
4. มีคำสั่งควบคุมสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน
5. มีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน
6. มีการประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติงาน

สิ่งที่ประเมิน

จะประเมินสิ่งต่อไปนี้

1. **การประเมินผลผลิต (Product)** ผลผลิต ในที่นี้หมายถึง งานที่เป็นผลจากการแสดงหรือการกระทำของผู้เรียน วิธีประเมินอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น พิจารณาจากคุณภาพงาน รูปลักษณะ (Appearance) ของงาน และการตรวจสอบว่า งานเป็นไปตามข้อกำหนดที่ตั้งไว้หรือไม่
2. **การประเมินกระบวนการ (Process)** กระบวนการ ในที่นี้หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนใช้ดำเนินการเพื่อให้ได้ผลผลิต หรืออาจจะเป็นงานส่วนหนึ่งซึ่งไม่ใช่ผลผลิต การประเมินกระบวนการทำได้ค่อนข้างยาก เพราะธรรมชาติของการประเมินค่อนข้างยุ่งยาก และไม่เป็นปรนัย การประเมินส่วนใหญ่จะการใช้การสังเกตโดยมุ่งดูที่คุณภาพหรือประสิทธิภาพของกระบวนการ

กระบวนการประเมินภาคปฏิบัติ

ในการประเมิน ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการต่อไปนี้ในการประเมิน

1. **การสืบค้น (Inquiry)** โดยการถามผู้เรียนตรง ๆ เกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ต่อการปฏิบัติงาน ต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงการประเมินความสำเร็จของตน โดยอาจให้ผู้เรียนรายงานผลด้วยการพูดหรือเขียนหรือตอบแบบตรวจสอบรายการหรือบันทึกข้อดีข้อด้อยของตนในการทำงาน
2. **การสังเกต (Observation)** โดยการสังเกตผู้เรียนขณะที่เรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการตอบคำถามและการทำงานที่ได้รับมอบหมายทั้งงานเดี่ยว และงานกลุ่ม ครูควรใช้การสังเกตอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้เรียนไม่รู้ตัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงภาพการปฏิบัติที่แท้จริงของผู้เรียน

3. การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละคนขณะที่ปฏิบัติงาน หรือเมื่อทำงานเสร็จแล้วเพื่อค้นหาว่า งานส่วนใดที่ผู้เรียนทำได้ดี และส่วนใดที่ควรปรับปรุง

4. การทดสอบ (Testing) โดยการวัดการปฏิบัติของผู้เรียนอย่างเป็นระบบเพื่อตัดสินระดับความสำคัญในการเรียนรู้ตามผลงานหรือกระบวนการที่กำหนด แบบทดสอบอาจใช้วัดความสามารถในการเรียนรู้ระดับทักษะที่ได้จากการปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนหรือเจตคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

เทคนิคและวิธีการประเมิน (Assessment Techniques and Methods)

1. การประเมินรายบุคคล เป็นการพิจารณาความก้าวหน้าของผู้เรียนรายบุคคลในห้องเรียนหรือในกลุ่ม อาจประเมินโดยอิงกลุ่ม (ใช้มาตรฐานของกลุ่มกับผู้เรียนทุกคน) อิงเกณฑ์ (ใช้เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตัดสินผู้เรียนทุกคน) หรืออิงตนเอง (ใช้ความสามารถระดับเดิมของผู้เรียนเป็นมาตรฐานเพื่อตัดสินพัฒนาการหรือการปฏิบัติ) ก็ได้

2. การประเมินกลุ่ม (Group Assessment) เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของผู้เรียนในสถานการณ์กลุ่ม และตัดสินความก้าวหน้าของพวกเขา ครูอาจให้คะแนนผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคลหรือใช้คะแนนรายบุคคลบวกกับคะแนนกลุ่ม

3. การประเมินตนเองและเพื่อน (Self-Peer Assessment) การประเมินตนเองและเพื่อนจะทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการประเมินงานของตนเองและของเพื่อนร่วมห้อง ผู้เรียนได้มีส่วนเข้าร่วมกำหนดเกณฑ์การประเมินด้วย

เครื่องมือวัดภาคปฏิบัติ

ประเภทของเครื่องมือวัดภาคปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การเขียน (Paper and Pencil Performance) เป็นการวัดการประยุกต์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเขียน เช่น การเขียนแบบ การสร้างแผนที่ การแปลโจทย์ปัญหาเป็นรูปภาพ การแต่งกลอน การเขียนโครงงานวิทยาศาสตร์

2. การจำแนกและระบุกระบวนการปฏิบัติ (Identification Test) เป็นการระบุซึ่งเครื่องมือชิ้นส่วน ขั้นตอนการทำงาน หรือจำแนกสิ่งที่ไม่เหมือนกัน

3. การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulated Performance) เป็นการสอบวัดโดยกำหนดสถานการณ์ที่คล้ายสถานการณ์จริงมากที่สุดให้ผู้เรียนแก้ปัญหา หรือ บวกขั้นตอน/วิธีการทำงานเพื่อสร้างงานหรือเพื่อระบุ/บรรเทาความเสียหาย

4. การกำหนดตัวอย่างงาน (Work Sample Test) เช่น งานแกะสลักสบู่ ครูให้ผู้เรียนศึกษาตัวอย่างงานแล้วทำตามแบบให้เหมือนหรือดีกว่า การประเมินอาจประเมินผลสำเร็จทั้งชิ้นหรือเพียงบางส่วนก็ได้

ข้อควรคำนึงในการสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติ

1. รูปแบบการประเมิน (Mode of Assessment) เช่น จะใช้การประเมินแบบเขียนตอบ สังเกต บอกเป็นคำพูด ดูการเคลื่อนไหว หรือผสมผสานกัน
2. รูปแบบการตอบ (Mode of Response) เช่น จะให้ผู้เรียนตอบด้วยการเขียน ตอบ แสดงให้ดู พูด หรือเคลื่อนไหว
3. วิธีตรวจให้คะแนน (Mode of Scoring) ต้องกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจน
4. รูปแบบการให้ข้อทดสอบ (Mode of Administration) จะกำหนดสอบเป็นรายบุคคล สอบกลุ่มเล็ก (2-10 คน) หรือสอบกลุ่มใหญ่ (มากกว่า 10 คนขึ้นไป)

เกณฑ์การประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ประเมินภาคปฏิบัติของผู้เรียนเรียกว่า รูบริก (Rubric) หมายถึง การสร้างเกณฑ์ขึ้นเพื่อพิจารณาลักษณะของสิ่งสำคัญ ได้แก่ เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring guide) ซึ่งจะต้องกำหนดมาตรวัด (Scale) และรายการคุณลักษณะที่บรรยายถึงความสามารถในการแสดงออกของผู้เรียนในแต่ละระดับ ข้อมูลจากรูบริก จะสะท้อนให้ครู ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ได้ทราบว่า ผู้เรียนรู้อะไรบ้าง และทำอะไรได้มากน้อยเพียงใด

การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment)

แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินผลตามสภาพจริงที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน

หลักการสำคัญในการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน

1. ด้านเนื้อหาวิชา จะต้องสะท้อนความรู้ความเข้าใจ เนื้อหาวิชา ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ด้านการเรียนการสอน จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และผลงานของผู้เรียนโดย
 - 2.1 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ หรืองาน และตรวจสอบปรับปรุงด้วยตนเอง รวมทั้งมีการประเมินตนเอง
 - 2.2 เน้นบรรยากาศการเรียนรู้อย่างอิสระ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ให้คำชี้แนะ กระตุ้นสร้างขวัญและกำลังใจ

3. ด้านความเสมอภาค คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านความสามารถ วิธีการเรียนและความหลากหลายทางสติปัญญา โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

วัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน (Student Portfolio)

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในมิติต่าง ๆ (Multidimension)
2. เพื่อแสดงความก้าวหน้าของการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความคิด

รวบยอด กระบวนการ ทักษะและเจตคติ

3. เพื่อให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนพยายามเรียนรู้
4. เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน ครูและผู้ปกครอง

ขั้นตอนและวิธีการจัดทำแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การวางแผนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน ประกอบด้วย

- 1.1 ครูศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร สภาพแวดล้อมของโรงเรียน สอบถามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู
- 1.2 กำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอน และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของผู้เรียน
- 1.3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ภาระงานการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล แผนและรูปแบบการบันทึกผลการประเมิน
- 1.4 จัดทำแผนการสอนตามจุดประสงค์ โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สื่อ วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม
- 1.5 เตรียมความพร้อมผู้เรียนในเรื่องจุดประสงค์การเรียนรู้ รูปแบบการดำเนินกิจกรรม วิธีการวัดและประเมินผล และแนวปฏิบัติในการจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

- 2.1 ครูดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการสอน
- 2.2 ผู้เรียนปฏิบัติตามภาระงานที่กำหนดในกิจกรรม
- 2.3 ดำเนินการวัดและประเมินผลงาน หรือชิ้นงานตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด โดยผู้เรียน เพื่อนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมประเมินผลงาน

3. การเก็บรวบรวมและคัดเลือกผลงาน ประกอบด้วย

- 3.1 ผู้เรียนเก็บรวบรวมผลงานตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประเภทของงาน เนื้อหา หรือลำดับความต่อเนื่อง ตามระยะเวลาที่กำหนด
- 3.2 ผู้เรียนคัดเลือกผลงาน โดยคัดเลือกด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่น

4. การสะท้อนความคิดเห็นและการประเมินผลงาน ประกอบด้วย

4.1 การสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อผลงาน โดยผู้เรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อผลงาน กระบวนการทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตชิ้นงาน และข้อคิดเห็นอื่น ๆ

4.2 ประเมินแฟ้มสะสมผลงานโดยเพื่อน ครูผู้สอนและผู้ปกครอง

5. การนำเสนอผลงานในโอกาสต่างๆ

โครงสร้างของแฟ้มสะสมผลงาน ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ดังนี้

5.1 ส่วนนำ ประกอบด้วย ปก คำนำ สารบัญ ประวัติผู้เรียน

5.2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย รายงานสรุปผลงานในแฟ้ม ตัวอย่างผลงานที่คัดเลือกแล้ว และแบบสรุปความคิดเห็นของครู

5.3 ส่วนข้อมูลเพิ่มเติม เช่น ราชื่อนหนังสือหรือแหล่งค้นคว้าความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อการเรียนการสอน ข้อมูลจากแบบบันทึกต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกการปฏิบัติงาน เกณฑ์การประเมินผลงานหรือประเมินแฟ้ม ข้อมูลการประเมินของครู ของเพื่อน หรือผู้ปกครอง ข้อมูลการประเมินตนเองของผู้เรียน และผลการทดสอบ

เกณฑ์การประเมินหรือแนวทางการให้คะแนน

เกณฑ์การประเมินเป็นสิ่งสำคัญของการประเมินผลการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสม ผลงาน ต้องชัดเจนและสามารถสะท้อนคุณภาพของผลงานได้ ดังนั้นจะใช้ เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Rubric Assessment) โดยบรรยายคุณภาพของงานที่แสดงความสามารถของผู้เรียนเป็นมาตรวัด (Scale)

ประเด็นที่ควรเน้นในการประเมิน

ประกอบด้วย

1. ความเข้าใจในความคิดรวบยอด
2. กระบวนการหรือขั้นตอนที่ใช้
3. ทักษะการแก้ปัญหา
4. การสื่อความหมาย
5. ผลสำเร็จของงาน

ลักษณะการให้คะแนน

มี 2 แบบคือ

1. การให้คะแนนเป็นภาพรวม (Holistic Score) คือ การให้คะแนนโดยดูภาพรวมของชิ้นงานว่ามีความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการที่ใช้และผลงานเป็นอย่างไร แล้วบรรยายคุณภาพของงานเป็นระดับ

2. การให้คะแนนเป็นรายองค์ประกอบ (Analytic Score) คือ การให้คะแนนโดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของงาน และบรรยายคุณภาพของงานแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ

ข้อควรคำนึงในการสร้างเกณฑ์การประเมิน

ในการสร้างเกณฑ์สำหรับตัดสินเพิ่มผลงาน ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ประเมินรวมหรือแยกเป็นรายชิ้น
2. คุณลักษณะใดบ้างที่สามารถสะท้อนภาพรวมของจุดประสงค์การประเมิน
3. การให้นานักเรียนงาน
4. บทบาทของการประเมินตนเอง ประเมิน โดยผู้ปกครอง ผู้สนใจและเพื่อน

ขั้นตอนการจัดทำเกณฑ์การประเมิน

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1. กำหนดนิยามคุณภาพ

- 1.1 กำหนดทักษะที่ต้องการวัด
- 1.2 กำหนดนิยามตัวอย่าง

2. เลือกมาตรวัด

- 2.1 เชิงปริมาณ
- 2.2 เชิงคุณภาพ

3. กำหนดมาตรฐานคุณภาพ

ระดับ 4 หมายถึง งานยอดเยี่ยม

ระดับ 3 หมายถึง งานดี

ระดับ 2 หมายถึง งานพอใช้

วิธีการประเมินเพิ่มสะสมผลงาน

1. การประเมินตนเองของผู้เรียน เป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งของเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตนเองเป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพการทำงานของผู้เรียน คุณค่าผู้เรียนที่ได้จากการจัดทำเพิ่มงาน เวลาที่ใช้ทำงาน วิธีการทำงาน ความรู้สึกความต้องการ ตลอดจนอุปสรรคในการทำงาน ครูอาจให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกของคนที่มีความต้องการที่หายไปแล้ว หรือครูอาจให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1.1 คุณภาพงานที่นักเรียนทำเป็นอย่างไรบ้าง
- 1.2 เนื้อหาใดที่นักเรียนยังไม่เข้าใจ
- 1.3 นักเรียนได้ประโยชน์อะไรจากการทำงานชิ้นนี้

- 1.4 ในการทำงานนักเรียนพบอุปสรรคอะไรบ้าง
- 1.5 เวลาที่นักเรียนใช้ทำงานมากหรือน้อยเพียงใด
- 1.6 นักเรียนมีวิธีการทำงานอย่างไร
- 1.7 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำงานครั้งต่อไป

2. การประเมินของครู

- 2.1 ครูประเมินชิ้นงานตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด
- 2.2 ครูประเมินเป็นภาพรวม (Holistic Scoring)

3. การประเมินของกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพื่อน ผู้ปกครอง ฯลฯ

การตรวจสอบแฟ้มสะสมผลงาน

ครูควรตรวจสอบแฟ้มสะสมผลงานอยู่เสมอ โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้

1. งานนั้นผู้เรียนทำเอง คิดเองหรือไม่
2. กระบวนการทำงานมีคุณภาพเพิ่มขึ้นหรือไม่
3. ปฏิบัติได้จริงหรือไม่
4. การจัดการดีหรือไม่
5. มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

ข้อดีการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน

1. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการปฏิบัติจริง สอนให้ผู้เรียนทำได้มากกว่าจำได้ เพราะความคงทนของการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงประมาณ 75 – 90 %
2. เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แล้วเก็บสะสมผลงานในแฟ้มเหมาะกับการศึกษาในกระแสโลกปัจจุบัน ที่มีความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายตลอดเวลา
3. เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้เรียนมีฐานะเป็นผู้ประเมิน มีใช้ผู้ถูกประเมิน
4. รวมกระบวนการสอน การเรียน และการวัดเข้าด้วยกัน จึงเป็นการประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียน
5. เป็นการประเมินผลความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการใช้แบบทดสอบความรู้
6. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น และมุ่งมั่นพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น
7. สร้างนิสัยการทำงาน ทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในความสำเร็จของคน เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีอยู่มากมายหลายวิธีที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งครูสามารถนำไปใช้ปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ซึ่งจำแนกตามแนวคิดการจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดวิธีหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า ยิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องค้นหา ค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนมากขึ้น

ตัวอย่างเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เช่น การเรียนรู้ แบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบใช้กรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม แบบใช้การตัดสินใจ

2. เทคนิคการเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง และฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้เริ่มต้นจากครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหา โดยผู้เรียนต้องศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิง และสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการการเรียนรู้เป็นรายบุคคล สามารถปรับใช้ได้หลาย ๆ สถานการณ์ ตั้งแต่การเรียนในชั้นเรียนที่มีครูคอยดูแลควบคุม จนถึงการศึกษา ค้นคว้าในห้องสมุดที่ผู้เรียนต้องการกำกับกับการเรียนรู้ของตน

ตัวอย่างเทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล เช่น การเรียนแบบศูนย์การเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำรายงาน การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล การทำโครงงาน การทำนิตยสาร คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชุดการสอน เป็นต้น

3. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เป็นส่วนเสริม หรือสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง ซึ่งในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรนำมาใช้ในฐานะเครื่องช่วยสอน ไม่ใช่ใช้แทนการสอน โดยครูอาจใช้เทคโนโลยีช่วยเสนอเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยสนับสนุนการนำเสนอของครู ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อความชำนาญหรือช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนกลุ่มขนาดใหญ่ได้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูบางสาขาได้ ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิริยา และตอบสนองต่อความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครูและเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกการจัดระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เช่น การโต้ว่าที่ การระดมพลังสมอง การอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือ การประชุมแบบต่าง ๆ เป็นต้น

5. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคลและกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตน ได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึก เจตคติ และค่านิยมของตน

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนนี้ เช่น กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ ละคร

6. เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจให้กันและกัน คนที่เก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากจะต้องร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เช่น ร่วมกันคิด ปริศนาความคิด กลุ่มร่วมมือ ร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้น

7. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกันเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่า หรือการเล่าเรื่อง (Story Line) การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา เป็นต้น

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จควรพิจารณากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข คือลักษณะการเรียนรู้ที่มีความสุข การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ที่สำคัญคือการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศึกษาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศึกษาบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญ

พฤติกรรมการสอนของครู

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้น ในด้านพฤติกรรมการสอนของครู 10 ข้อ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542, หน้า 8) ในที่นี้จะจัดเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน

1.1 ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ มีการเตรียมการสอนโดยศึกษา และวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ วิเคราะห์เนื้อหาวิชาในหลักสูตร และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ให้เข้าใจถ่องแท้ว่าหลักสูตรต้องการอะไร แก่ไหน และทำไมต้องทำเช่นนั้น ศึกษาหาความรู้ที่หลากหลาย มีการวางแผนการสอนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดเตรียมสื่อ วัสดุการเรียนการสอนให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่หรือสื่อทัศน วัสดุต่าง ๆ ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องร่วมมือทำงานกันเป็นทีม เพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย และบูรณาการแต่ละวิชาที่สัมพันธ์ให้เข้ากัน เพื่อจัดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงมากที่สุด ตลอดจนสามารถชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้ตามต้องการ กระบวนการจัดการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย และบูรณาการการเรียนรู้แต่ละวิชาที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกันเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับชีวิตจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา หมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่กล่าวถึง การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ บทบาทของครูควรได้รับการทบทวนและคำนึงถึงต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543, หน้า 67-68)

1.1.1 การเตรียมตนเองให้มีความพร้อมในการบริการด้านความรู้ (Resource Person) ต้องศึกษาหาความรู้ในวิชาหรือสาขาที่รับผิดชอบ เป็นความรู้ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์พร้อมที่จะให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรมล่วงหน้า เพื่อหาความชำนาญหรือวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อผู้เรียนที่จะสอบถามเนื้อหาและขั้นตอนของกิจกรรมตลอดจนผลที่จะได้รับจาก

การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ อาจแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน ครูอาจเตรียมความพร้อมดังกล่าว จากการร่วมประชุมสัมมนาวิชาการ การนิเทศน์ภายในของครูและการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การติดตามข่าวการเคลื่อนไหวจากกิจกรรมของสื่อมวลชน และแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถไปศึกษาหาความรู้ได้

1.1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระสำหรับผู้เรียน ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ ใบความรู้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ ด้วยตนเองที่ข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าได้ตามความต้องการ ตลอดจนข้อมูลจากห้องสมุดหรือศูนย์วิทยุบริการ ศูนย์สื่อห้องโสตทัศนศึกษา ห้องปฏิบัติการ ห้องพิพิธภัณฑ์ ในโรงเรียน และที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีข้อมูล การสำรวจรายชื่อ หนังสือ ตำรา อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ และวิทยาการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่ง ข้อมูลดังกล่าวนี้จะเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าฝึกปฏิบัติตนเกิด การเรียนรู้หรือค้นพบคำตอบด้วยตนเอง

1.1.3 การจัดทำแผนการสอน เป็นการวางแผนจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการวิเคราะห์ จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญของเนื้อหาข้อความรู้ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน จึงเป็นการเตรียมกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและสร้างความรู้ ฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน จัดเตรียม รูปแบบกิจกรรมที่ต้องใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสมรวมทั้งเตรียมวิธีการและเครื่องมือวัดผล การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้เป็นการวัดครอบคลุมกระบวนการ (Process) และผลงาน(Product) ที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาทั้งด้านพุทธินิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะนิสัย (Psychomotor) ให้มีความพร้อมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนอย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าแผนการสอนของครูจะเป็นผลงานที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้วางแผนเกี่ยวกับ วิธีการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนไว้หลายวิธี กำหนดระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติไว้ล่วงหน้าซึ่งอาจปรับ ให้เหมาะสมได้สามารถติดตามและใช้สอนแทนกันได้ในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน หรือใช้วิธีสอน เป็นทีม (Team Teaching) ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์หลากหลายเพิ่มขึ้น

1.1.4 บทบาทของครูในการสอนผู้เรียนจะปรับเปลี่ยนไปตามแผนการสอนที่ จัดทำขึ้นนั่นคือ ครูจะจัดผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ และ ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสม เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือจับคู่ในการ ศึกษา ค้นคว้าหาคำตอบร่วมกัน โดยครูจะคอยให้คำแนะนำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามช่วงเวลาของ การเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ทำกิจกรรมรวมทั้งการให้คำชมเชยสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

อำนวยความสะดวกในการประสานงาน จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ เพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูคอยติดตามตรวจสอบผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการของผู้เรียน จะเห็นได้ว่า ครูกับผู้เรียนมีความใกล้ชิดในการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูล การเรียนรู้ของผู้เรียน ได้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะได้รับการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น จะมีความสุขความพึงพอใจที่เห็นผู้เรียน ได้ทำงานประสบความสำเร็จ หรือมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดีขึ้นตามที่คาดหวังไว้

สรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนส่วนมากมักจะได้รับ จากกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น หรือเตรียมไว้ล่วงหน้าตามแผนการสอนของครู หากผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนที่สนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

1.2 ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า ชูใจและเสริมแรง ให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ได้แก่การที่ครูจะต้องเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้และวางแผน เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนพบจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเองและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรม ห้องเรียนหรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่นอาจจำเป็นต้องจัด โต๊ะเก้าอี้ในลักษณะใหม่ เสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อภิปรายโต้แย้งด้วยท่าทีนุ่มนวล ให้เกียรติกันอย่างเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

การเรียนรู้ที่ครบวงจรและมีปัจจัยเอื้อที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2543, หน้า 58) การเรียนรู้ที่ครบวงจรเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถ เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ที่ครบวงจรเริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องและ วิธีการเรียนต่อจากนั้นจึงเรียนรู้จากการปฏิบัติ ได้อภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน สรุปความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงหรือแก้ปัญหาอื่น ๆ ต่อไป สิ่งที่เป็นปัจจัย เสริมการเรียนรู้ที่ครบวงจร คือ การเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขและการกระตุ้นให้มีการพัฒนา ทักษะการคิดระดับสูงโดยที่ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวและกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าการนั่ง ที่โต๊ะอ่านและเติมคำในใบงานหรือฟังครู บรรยายที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ ปลอดภัย และได้รับ การยอมรับจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความรู้ตามสไตล์ของตนเองก้าวหน้าตามความพร้อม ที่มีอยู่ ครูต้องตระหนักว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้สร้างความรู้ โดยผ่านการสัมพันธ์กับเพื่อน ครูและผู้อื่น สื่อและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นครูจึงต้องมีบทบาทเป็น ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่เอื้อจริงเอื้อจังกับการจัดกิจกรรมสำคัญที่มีการนำมาใช้อย่าง

แพร่หลายในปัจจุบันมีหลายประการเช่น หลักสูตรบูรณาการที่เชื่อมโยงกับสภาพจริงของท้องถิ่น ระบบข้อมูลเรียนรู้รายบุคคลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน การเรียนรู้โดยกลุ่มการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ข้อพึงตระหนักอีกประการหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ก็คือ นอกจากการดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงสุดภายใต้ความเชื่อและหลักการของการปฏิรูปการเรียนรู้

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของครูที่ดีดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองตามศักยภาพที่มีอยู่ ครูจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนให้รู้จักตัดสินใจจากข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบกับศักยภาพของตนเอง

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1 ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง ครูต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอย่างไร สนใจและถนัดในเรื่องใด ต้องการอะไร ทำอย่างไรจึงจะกระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนก้าวทันความรู้และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ มีความเข้าใจในการจัดหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาเป็นรายบุคคล ครูต้องรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและปรับวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจำเป็นที่ครูจะต้องใช้ประสบการณ์และทักษะความเชี่ยวชาญในการช่วยให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการของเขา คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง ครูจะต้องอดทนต่อผู้เรียนที่ไม่เฉลียวฉลาดและไม่สามารถทำอะไรได้ ๆ ได้เหมือนกับผู้อื่นคนอื่น ๆ

ครูที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขต่อการได้ทำหน้าที่ครูผู้สอนมักมีคุณลักษณะที่สำคัญ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 64) มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์ เมื่อครูมีความรักเอื้ออาทรต่อศิษย์ จิตใจของครูจะมีความเมตตากรุณาที่จะมุ่งหวังให้ศิษย์ได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากกิจกรรมต่าง ๆ มีลักษณะของการมองโลกในแง่ดี ที่เห็นวุฒิภาวะของเรียนแตกต่างกัน จึงเรียนรู้จากการกระทำไม่ได้ไม่เท่ากัน ยามใดศิษย์หรือผู้เรียนกระทำไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง จะมี ความเมตตาชี้แนะ ให้คำปรึกษาที่เหมาะสม ให้กำลังใจในความมานะพยายามของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดปฏิบัติตามช่วงเวลาของการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากัน ครูที่มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์จึงเป็นผู้มีอิทธิพลสุขุม เยือกเย็นและอดทน อดกลั้นต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างครบกระบวนการ ใช้เวลาสุภาพอ่อนโยน เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่ศิษย์และผู้เรียนอย่างทั่วถึง แม้บางครั้งอาจจะมี

ดำเนินคดียื่นบ้างก็จะมีลักษณะของความนุ่มนวลในกริยาอาการครูจะมีสติสัมปชัญญะแสดงออกให้เห็นอย่างจริงใจควบคุมอารมณ์ของตนได้จนเป็นนิสัยทุกกาลเวลา

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการสอนของครูซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในลักษณะของการเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยคาบการสอนหรือเวลาเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสื่อของการทำความรู้จักซึ่งกันและกัน ในช่วงเวลาเรียนที่กำหนดเป็นภาคเรียนหรือปีการศึกษา ช่วงเวลาดังกล่าวน่าจะทำให้ครูและผู้เรียนได้มีโอกาสรู้ลักษณะนิสัยใจคอ กริยามารยาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกของครูที่มีความจริงใจต่อผู้เรียนจะเป็นการสร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธาให้เกิดขึ้นก่อให้เกิดความผูกพัน ผู้เรียนจะมีความเคารพนับถือ มีความไว้วางใจต่อครู ทำให้ครูทราบข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนได้อย่างแท้จริงจะช่วยให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อแก้ปัญหาหรือส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องและเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2.2 ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกโดยการจัดกิจกรรมที่ดีตามแผนที่ได้เตรียมไว้ อาจมีการปรับปรุงแผนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์จริง ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินในกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ สารการเรียนรู้ที่สมดุลและเหมาะสมกับวัยความถนัด และความสนใจของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้เป็น โครงสร้างยึดหยุ่นหลากหลาย การเรียนของผู้เรียนเรียนแบบองค์รวมให้ความสำคัญทั้งความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถในการพัฒนาอารมณ์หรืออีคิว และสามารถปรับยืดหยุ่นได้อย่างเหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำแต่เป็นศักยภาพของ ความใส่ใจและแรงผลักดันของแต่ละบุคคล อารมณ์พื้นฐานของผู้เรียนจะพัฒนาไปสู่คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวว่าเป็นการศึกษาชนิดทางไม่ดื้อน คือ การรู้จักควบคุมความฉลาด เป็นการเรียนรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่

กระบวนการเรียนรู้เดิมของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่โดยการแสวงหารวบรวม ข้อมูลด้วยตนเองให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจข้อมูล โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเองและแสดงออกถึงที่ค้นพบด้วยวิธีการต่าง ๆ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้สำเร็จภายใต้คำแนะนำจากครูผู้สอน ผู้เรียนจะทำกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ตนเองสนใจ บทบาทของครูผู้สอนได้แก่ สังเกต สนับสนุน สร้างบรรยากาศทางสังคมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนได้รับความหมายและประโยชน์ของการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาความสามารถทางความคิด

สรุปได้ว่า ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อหาคำตอบหรือแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนแม้การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะใช้เวลาไม่เท่ากัน หากเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนจดจำและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนทำให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีความคงทน ผ่องใ้ใจจำได้เป็นเวลานาน

2.3 ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูจะต้องมีการวางแผน การเรียนการสอนและการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ซึ่งมีแนวความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยอาศัยโครงสร้างภายในตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียนจะส่งผลต่อคุณภาพและประสบการณ์ทางสมองของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญาของประสบการณ์การเรียนรู้ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและให้มีการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดเห็นและวิธีการแก้ปัญหาครูต้องเรียนรู้ที่จะกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนได้ไปถึงศักยภาพสูงสุดของเขา ครูมีบทบาทช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและนิสัยการเรียนรู้อย่างอิสระให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง อยากรู้อยากเห็นและปรารถนาที่เรียนรู้ ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมกับความสามารถและความหมายต่อตนเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดมีระเบียบวิธีคิดอย่างถูกต้องเป็นเหตุเป็นผลและแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติของตนเอง (Self-Directed Approach) ด้วยการกำหนดงานหรือใช้วิธีเปิดกว้างให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิด แทนการทำงานตามคำสั่ง เพื่อสนองความถนัด ความสามารถ และความสนใจที่แตกต่างกันไปของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนด้วยตนเอง โดยเน้นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติฝึกทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญจำเป็นครบถ้วนไม่ว่าจะเป็นทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยปฏิบัติที่ดูแลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหน่วยงานที่ต้องดูแลจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนและโรงเรียนจำนวนมากที่สุดของประเทศ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่จัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น การเรียนกระบวนการ

เรียนรู้ของตนเอง โดยการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เรียนโดยใช้สมองและสองมือ
(คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 32)

การคิดเป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ การจัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริงนี้ ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบครอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้แก่ตน

2.4 ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน มีการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิด พิจารณาปัญหาาร่วมกัน ด้านการสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยนั้น โดยมีส่วนร่วมขณะผู้เรียน ปฏิบัติกิจกรรมให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและอาจให้ข้อมูล เนื้อหาเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม ตรวจสอบผลงานการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อความถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งประเด็นที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเติบโตตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ในสถานการณ์ ดังกล่าว ครูผู้สอนต้องมีความเชื่อตามปรัชญาการศึกษากลุ่มพิพัฒนิยม (Progressivism) ซึ่งเชื่อว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ ผู้เรียนเรียนรู้จากการเป็นผู้กระทำ (Active Learning) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมีอิสระและสามารถควบคุมการจัดทิศทาง การจัดกิจกรรมได้ดี คือ การเรียนสืบเสาะ ค้นหา การแก้ปัญหา การเรียนกลุ่มย่อย การเรียนแบบ ค้นพบ การเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเชิงประสบการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2543, หน้า 30)

เนื่องจากธรรมชาติของผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลายและซับซ้อน การพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่และกลมกลืน กิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนทุก ๆ คน และทุก ๆ ด้านคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ ความสนใจและความพร้อมการออกแบบกิจกรรมต้องเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การทำโครงการ

การทำงานเป็นกลุ่มโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหรือความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ความรู้เดิมของผู้เรียนการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำโดย

2.4.1 ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้แนวคิดหลัก (Main Concept)

2.4.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่น่าสนใจ ข้อมูลใหม่เพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดหลัก ทำสรุป และจัดระเบียบความรู้ใหม่

2.4.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่สำคัญ ๆ และทันสมัย เพราะปัจจุบันมีความซับซ้อนของสังคมและโลก และเพื่อเป็นการขยายขอบฟ้าการเรียนรู้ให้กว้าง มีความหลากหลายและเป็นไปตามสภาพจริง ความรู้ใหม่มักเกิดขึ้นได้จากการสังเคราะห์ และเชื่อมโยงในการฝึกกระบวนการการคิดแบบวิเคราะห์สัมพันธ์กันอันนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

2.4.4 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง และให้มีการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดเห็น วิธีการแก้ปัญหาจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

2.4.5 ให้ผู้เรียนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอและไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวสำหรับการดำเนินการ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 32-33)

มีการประเมินในขณะที่มีการเรียนการสอน เป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่ทำไม่ได้ง่าย ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเพราะการเรียนรู้ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องขณะมีการประเมิน วิธีการประเมินแบบเดิมโดยใช้วิธีการทดสอบการเรียนรู้จะถูกปิดลงเมื่อมีการทดสอบเกิดขึ้น การประเมินตามสภาพจริงต้องการให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้เดิมกับสถานการณ์ใหม่

3. ด้านการใช้สื่อการสอน

3.1 ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบการเรียนรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาความสามารถทางการคิดของผู้เรียน จัดหาเวลา บุคลากร เพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและสื่อการสอนต่าง ๆ รวมทั้งบทเรียนที่ได้มีผู้พัฒนาและจัดทำไว้แล้ว เช่น โปรแกรมเน้นการแก้ปัญหาประกอบด้วยขั้นตอนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอนตามแนวคิดวิธีทางวิทยาศาสตร์ หรือใช้การสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้การสอนนั้นเป็นการช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและค้นพบการเรียนรู้ไปในตัว ครูสามารถนำรูปแบบการสอนต่าง ๆ ที่เน้นกระบวนการคิดมาช่วยในการพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและการคิดไปพร้อม ๆ กัน พยายามปลูกกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้มีการเคลื่อนไหวมีการใช้ความคิดในลักษณะต่าง ๆ ให้มากในการเรียนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยใช้ความคิดและเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนและคณะได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นเป็นรูปธรรมและใช้เทคนิควิธีการ

ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นสมองของผู้เรียนให้สามารถทำงานในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนรวมทั้งเป็นผู้มีเหตุผลมีความคิดวิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ตามคาดหวังหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นพบการเรียนรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง

ผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 30) การเปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อของตนเองได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นคิดจะเปลี่ยนแปลงตนเอง ไม่มีใครที่จะสามารถไปเปลี่ยนวิธีคิดและความเชื่อของคนอื่นได้ การเรียนรู้แนวใหม่เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ มีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันและใช้เวลาไม่เท่ากัน ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2543 กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีทางสมองเป็นพื้นฐานว่า “การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรนำผลการวิจัยทางสมองมาใช้ในการดำเนินการ โดยเฉพาะเรื่องพหุปัญญา ที่มองว่าทุกคนมีความสามารถในการแก้ปัญหาหรือสร้างผลงานในสัดส่วนที่แตกต่างกันหลายด้าน เช่น ด้านภาษา การคิดคำนวณ จังหวะดนตรี การเคลื่อนไหว การปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น การจัดการเรียนรู้จึงควรให้ผู้เรียนสามารถนำความหลากหลายของพหุปัญญาไปประกอบกับการพัฒนาปัญญาทางอารมณ์ การค้นพบว่าสมองแต่ละส่วนมีบทบาทในการเรียนรู้ต่างกัน ซึ่งอาจแบ่งหลาย ๆ ได้ 2 ส่วน คือ สมองซีกซ้าย และซีกขวานั้น การจัดการเรียนรู้จึงควรจัดสถานการณ์ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสมองทั้งสองส่วน ให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในการเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ ได้แก่ การทัศนศึกษา โครงการ การปฏิบัติจริง เอื้อต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สไตล์การเรียนรู้และพหุปัญญา หลักสูตรการบูรณาการเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมองเพราะสมองสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้ดี เมื่อสิ่งต่าง ๆ ได้นำเสนอในลักษณะบูรณาการ นอกจากนี้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายไม่กดดันต่อความล้มเหลวก็จัดเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสมอง”

สรุปได้ว่า ครูจะทำหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ใช้อยู่วาระในการเคลื่อนไหวหรือฝึกปฏิบัติให้เกิดความคล่องแคล่วว่องไว เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

3.2 ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ครูต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน จึงควรเป็นสถานที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งค้นคว้าที่เป็นระบบสะดวก ง่ายต่อการเลือกใช้ ทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารเป็นสถานที่สะอาด สงบ มีสื่อหลากหลาย นำเข้าไปให้บริการทั้งนี้รวมไปถึง แหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนด้วย ซึ่งครูมีการสำรวจบัญชีรายชื่อ หนังสืออุปกรณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้หรือการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม ทั้งในและนอกเวลาเรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนสาระและกระบวนการเรียนรู้ มีเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด ครูต้องเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่ ๆ รู้วิธีและใช้เครื่องมือค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถนำโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2543 ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ในด้านความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงว่า “ความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงเป็นหัวใจของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดซึ่งอาจพิจารณาแยกเป็นส่วน ๆ ได้แก่

3.2.1 หลักสูตรตามสภาพที่แท้จริง สารที่ผู้เรียนได้รับนั้นจะต้องเป็นเรื่องราวที่ซับซ้อนเกี่ยวเนื่องกัน ดังนั้น หลักสูตรจึงควรเป็นหลักสูตรบูรณาการที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ในการจัดหลักสูตรบูรณาการนั้น สามารถจัดในลักษณะสหบูรณาการ หรือพหุวิทยาการก็ได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครู อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้นั้นอาจต้องมีหลักสูตรอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นหลักสูตรแยกวิชาเพื่อให้หลักสูตรนั้นมีความถูกต้อง และสมดุลในเชิงเนื้อหา

3.2.2 การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริง การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี นอกจากการพิจารณาจากธรรมชาติของผู้เรียนและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น สถานที่ แหล่งการเรียนรู้แล้ว จะต้องพิจารณาจากหลักสูตรด้วย กรณีที่เป็นหลักสูตรตามสภาพที่แท้จริงซึ่งเป็นหลักสูตรบูรณาการเมื่อนำมาใช้ก็ควรเลือกใช้การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงด้วยเช่นเดียวกัน การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริงให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ในชีวิตจริงอย่างลึกซึ้ง โดยการจัดกระทำข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ เช่น สังเคราะห์ อธิบาย ตั้งสมมติฐาน หรือสรุปเพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจใหม่ ๆ

นอกจากนี้ยังได้อภิปราย แลกเปลี่ยนการเรียนรู้กับผู้อื่นเป็นธรรมชาติ” (คณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2543, หน้า 5)

สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ
ที่จะทำให้เกิดผลของการเรียนของตนเอง รู้จักการจัดลำดับขั้นตอนหรือการวางแผนที่ดี ในการ
เสาะแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย มีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ปรับปรุงและแก้ไขอย่างเหมาะสม
เมื่อบรรลุผลได้คำตอบหรือผลงานอย่างน่าพึงพอใจ การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้มี
ความเชื่อมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้จนสามารถจะประยุกต์นำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ครูฝึกฝนกิจกรรมการยาตราและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะ
เสนอหรือสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน
เป็นแบบอย่างในการคิดการทำ (Role Modeling) ครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก
การกระทำของครูจะอยู่ในสายตาของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนจะเลียนแบบครูโดยไม่รู้ตัว
ดังนั้น หากครูต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร คิดอย่างไร ครูควรนำสิ่งเหล่านี้มาสะสมไว้ใน
ตัวครูขณะทำการสอนด้วย คือเป็นตัวแบบอย่างที่ดี ด้านการประพฤติตนเหมาะสม มีกิจกรรมการยาตรา
ที่เหมาะสม ดังนั้นครูต้องฝึกฝนกิจกรรมการยาตราตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และค่านิยมอันควร
แก่ผู้เรียนตามวิถีวัฒนธรรมไทยโดยอาจสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาและบทเรียนต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้
ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นไทย เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตย รู้คุณค่าชื่นชมและรักษา
ศิลปวัฒนธรรมของชาติ รู้คุณค่าในความเป็นไทยและภูมิใจที่เกิดในผืนแผ่นดินไทย

หนังสือร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ของสถาบันแห่งชาติ
เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึง
ลักษณะสำคัญของครูที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขในการทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนว่า “ครูควร
มีองค์ประกอบในด้านการมีบุคลิกภาพที่ดี โดยทั่วไปครูจะมีความสุขสบายเรียบร้อยในการพูดจาสนทนา
การระต่อผู้อื่นประพฤติตนเหมาะสมกับกาลเทศะรวมทั้งการแต่งกายสุภาพ มีความสะอาดเรียบร้อย
บ่งบอกถึงบุคลิกลักษณะเฉพาะที่ทำให้คนทั่วไปสามารถทำนายทายทักได้ถูกต้องว่าเป็นครู
นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการทำงานเป็นระบบ มีระเบียบที่ชัดเจน จนเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนเกิด
ความศรัทธาเลียนแบบอย่างที่ดีนั้นคิดตัวไป รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยให้เป็นผู้สุขภาพจิต
ที่ดีมองโลกในแง่ดี เข้าใจจิตวิทยาของผู้เรียนตามวัยต่าง ๆ จึงสามารถสนองความสนใจ
ความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม มีความองอาจและเชื่อมั่นในตนเองที่จะแสดงออกให้
ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เป็นนิจ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพของครูอย่างแท้จริง
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 66)

สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อได้พูดคุย ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นวางแผนการทำงานร่วมกัน จึงทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปรับพฤติกรรมของตนให้สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะการพูดคุยหรือปรัชญาหรือ จะทำให้เกิดความคิดเห็นจากประสบการณ์แตกต่างกันของแต่ละบุคคลเป็นการฝึกมารยาทในสังคมของผู้เรียน ซึ่งมีครูคอยช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงและพัฒนา การใช้ภาษา กิริยามารยาทให้เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการแสดงออกทางกายและวาจาเหมาะกับวัยของผู้เรียน

4. ด้านการวัดและประเมินผล

4.1 ครูผู้สอนจะต้องรู้จักใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง จัดเป็นกิจกรรมสำคัญที่สอดแทรกอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่ก่อนการเรียนการสอนจะเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ระหว่างการเรียนการสอนจะเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลการเรียน และเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนของตนเป็นระยะ ๆ และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา / ภาคเรียน จะเป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนเพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่า ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ในการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับวุฒิภาวะ และกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 39 - 78) ได้กล่าวว่าการประเมินผู้เรียนจะมี 3 แนวทางที่สำคัญ ดังนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมินได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดความสามารถจริง การรายงานตนเอง และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)
2. การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการทดสอบความสามารถในการทำงานของผู้เรียนภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด ประเมินได้ 3 ลักษณะ คือ การประเมินกระบวนการ ประเมินผลผลิต ประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิต ซึ่งจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเกณฑ์การให้คะแนนให้ชัดเจน อาจใช้วิธีการประเมินเป็นรายบุคคล การประเมินกลุ่ม หรือการใช้การประเมินตนเองและเพื่อน ด้วยวิธีการสืบค้นการสังเกต การวิเคราะห์ และการทดสอบตามความเหมาะสม

3. การประเมินจากแฟ้มสะสม (Portfolio Assessment) เป็นแนวทางหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริงที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน สามารถสะท้อนให้เห็นผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน

พงศ์ หรदार (2531, หน้า 217) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การวัดและการประเมินผลเป็นกระบวนการพิจารณาคุณค่าทางการศึกษา เป็นการพิจารณาพัฒนาการต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาเล่าเรียน ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ก็คือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และความรู้สติปัญญา การวัดผลจึงเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา

วิชัย แหวนเพชร (2530, หน้า 332) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักการประเมินผลว่า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสอน เพราะเมื่อสอนผ่านไปแล้วหากไม่ได้ทดสอบประเมินผลออกมา ครูย่อมไม่ทราบว่าผู้เรียนก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด หรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปอย่างไร การประเมินผลการเรียน จึงมีหลักยึด เพื่อเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

1. ต้องประเมินให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาที่เรียน
2. การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน
3. พยายามใช้เทคนิคหลาย ๆ แบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลาย ๆ ทาง
4. ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินไว้ให้ชัดเจน
5. เลือกเครื่องมือวัดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลที่จะวัด
6. คุณค่าของการประเมินผลนั้น อยู่ที่การนำผลไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน

นอกจากนี้ สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542, หน้า 59) ยังได้ให้ทรรศนะไว้ว่าในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ต้องประเมินตามผลการเรียนรู้และจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบแต่ละช่วงชั้นมีความสมดุลหรือไม่ การประเมินผลจะต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน เมื่อไรจะใช้การประเมินผลแบบไหน ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตน และต้องให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการความก้าวหน้าของผู้เรียน

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการสอนของครูที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นแล้วนั้น อาจสรุปได้ว่าครูจะจัดให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้เหมาะสม เป็นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือจับคู่ในการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบร่วมกัน โดยครูจะคอยให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามช่วงเวลาของการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ทำกิจกรรม รวมทั้งการให้คำชมเชย สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อำนวยความสะดวกในการประสานงาน จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์

สำหรับผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูคอยติดตามตรวจสอบผลการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการทำงานของผู้เรียน จะเห็นได้ว่าครูกับผู้เรียนมีความใกล้ชิดในการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ครูสามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น จะมีความสุขความพึงพอใจที่เห็นผู้เรียนได้ทำงานประสบความสำเร็จ หรือมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ตามที่คาดหวังไว้ ครูที่ดีมักมีการเตรียมตนเองเพื่อความมั่นใจในการดำเนินงานสั่งสอน และอบรมผู้เรียนที่มุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ ประกอบกับฝึกปฏิบัติให้เจริญงอกงามทางจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนเป็นคนดี รู้จักสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่แสดงถึงประสิทธิภาพของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั่นเอง

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

เพศ

ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรเพศ ได้แก่ เพศหญิง เพศชาย เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ควรนำมาศึกษาตัวแปรหนึ่ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ซึ่งเพศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีสภาพจิตใจและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมาแตกต่างกันไป และจากการศึกษาของสุทธศรี ศรี (2536, หน้า 92-93) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการการสื่อสารการสอนของครูประถมศึกษา ในจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ปรากฏว่าครูเพศหญิงตระหนักถึงการนำวัสดุอุปกรณ์ช่วยสอนมาใช้น้อยกว่าครูเพศชาย

จารึก ชุกติติกุล (2524, หน้า 176-178) ได้ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักศึกษาครูและสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยครู พบว่า นักศึกษาชายมีลักษณะใฝ่ความรู้และยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มากกว่านักศึกษาเพศหญิง

สรุปจากผลการวิจัยที่กล่าวมาทำให้คาดได้ว่า เพศเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งผลพฤติกรรมการสอนของครูต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยที่เพศชายจะมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนได้ดีกว่าเพศหญิง ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเพศมาเป็นตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา

อายุ

ในการศึกษาตัวแปรอายุแบ่งออกเป็นอายุต่ำกว่า 30 ปี, อายุ 30 – 35 ปี, อายุ 36 – 40 ปี, อายุ 41 – 45 ปี และอายุ 46 ปี ขึ้นไป โดยมีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ วิไล ฉัตรตะพานิช (2526, หน้า 103) อ้างถึงใน กรรณิการ์ เนื่องจำนง (2541, หน้า 120) ที่พบว่า ครู ภาษาไทยที่จำแนก

อายุเป็น 20 – 30 ปี 31 -40 ปี และ 41 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ครูภาษาไทยที่มีอายุอยู่ในกลุ่ม 31 -40 ปี และ 41 ปี ขึ้นไป มีพฤติกรรมการสอนในระดับมาก ส่วนครูภาษาไทยที่มีอายุ 20 -30 ปี พฤติกรรมการสอนในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุผลที่ว่า ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีอายุมากขึ้นก็จะมีประสบการณ์มากขึ้นตามไปด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ เนื่องจางันต์ (2541) ที่ทำการศึกษากิจกรรมการสอนภาษาไทยของครูวิทยาลัยเทคนิค กลุ่มอาชีวศึกษา ภาคตะวันออก ซึ่งพบว่าครูภาษาไทยที่อยู่ในกลุ่มอายุ 40 ปีลงมา และ 41 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการสอนภาษาไทย 7 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ด้านความแตกต่างทางอายุและสติปัญญานั้นจากคะแนนแบบทดสอบ Almy Alpha Test พบว่าระดับสติปัญญาของบุคคลอาจลดลงได้ตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยใช้ทดสอบเพศชายทุกระดับตั้งแต่ 18 – 60 ปี

จะเห็นได้ว่าจากผลการวิจัยที่กล่าวมาทำให้คาดได้ว่าอายุที่ต่างกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครู เนื่องจากความแตกต่างของอายุ หรือวัยของคนเรามีส่วนเกี่ยวข้อง และทำให้เกิดความแตกต่างในด้านประสบการณ์ ความรับผิดชอบ ความสนใจ ความรอบรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิด บุคลิกภาพ และวุฒิภาวะด้านต่าง ๆ ในการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้จึงได้นำอายุมาเป็นตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา เพื่อผลการวิจัยอาจทำให้ทราบถึงอายุที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

วุฒิการศึกษา

ในการศึกษาตัวแปรวุฒิการศึกษาแบ่งออกเป็นต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี โดยมีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ จินดา ทับจีน (2546, หน้า 85 - 86) ได้ทำการศึกษากการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสอนให้ผู้เรียนมีวินัยและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยครูที่มีระดับการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี หรือปริญญาตรี มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการสอนให้ผู้เรียนมีวินัยและจริยธรรม มากกว่า ครูที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

ชูชาติ บุญชู (2525, หน้า 85 - 88) ได้ศึกษาถึงการยอมรับวัฒนธรรมทางการศึกษาของครูประถมในจังหวัดลพบุรี พบว่า ความแตกต่างกันของครูในเรื่องของประสบการณ์วิชาชีพ วุฒิทางการศึกษา และการอบรม มีการยอมรับวัฒนธรรมโดยทั่วไปไม่แตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าวุฒิทางการศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยจึงศึกษาตัวแปรด้านวุฒิการศึกษาเพื่อผลการวิจัยอาจทำให้ทราบถึงวุฒิทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

สาขาที่จบการศึกษาสูงสุด

ในการศึกษาตัวแปรสาขาที่จบสูงสุด แบ่งออกเป็น สาขาศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ โดยมีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ สุทธิพงษ์ ทรงศีล (2542) ที่ได้ศึกษาการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเตียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระแก้ว พบว่า ครูที่สำเร็จวิชาเอกต่างกัน มีการรับรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลีย์ สุตันตวงษ์ (2544) ที่ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้เรียนวิชาภาษาไทย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี ที่พบว่าสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนวิชาภาษาไทยจำแนกตามวิชาเอกที่สำเร็จการศึกษาที่ต่างกัน โดยรวมและทุกรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ เนื่องจำนงค์ (2541) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนภาษาไทยของครูวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มอาชีพศึกษา ภาคตะวันออก พบว่า ครูภาษาไทยสำเร็จการศึกษาวิชาเอกภาษาไทย และวิชาเอกอื่น มีพฤติกรรมการสอนภาษาไทย ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงคิดว่าจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครูที่แตกต่างกันได้ในการศึกษาพฤติกรรมการสอนของครู

ประสบการณ์ในการสอน

ในการศึกษาตัวแปรประสบการณ์ในการสอนของครูแบ่งออกเป็นประสบการณ์ 0 -5 ปี, ประสบการณ์ 6 – 10 ปี, ประสบการณ์ 11 – 15 ปี และประสบการณ์ 16 ปีขึ้นไป โดยมีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ การทำงานในองค์การหากบุคคลไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีความเหมาะสมกับงาน ไม่มีประสบการณ์ องค์การจะดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จไม่ได้ (บัณฑิต อินทรจีน, 2526, หน้า 1) ในสถานศึกษาก็เช่นกัน ประสบการณ์ของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ฝึกทักษะ และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียน และการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับจรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุนาวัน (2531, หน้า 52) กล่าวว่า สถิติปัญหาของบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหนทางที่ศึกษาทางสมองของบุคคลนั้นจะได้รับการขยายขยายให้ดีขึ้น สูงขึ้นตามประสบการณ์และโอกาสที่บุคคลนั้นจะได้รับในเวลาต่อมาอีกด้วย และกันยา สุวรรณแสง (2536, หน้า 81) กล่าวว่า

ประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละคน ทั้งสองอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แยกออกจากกันไม่ได้ ประสบการณ์เป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่ทำให้เกิดความรู้ และในเวลาเดียวกันนั้น ทั้งผลจากการเรียนรู้ทำให้คนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ แต่ต้องอาศัยการจัดประสบการณ์ที่ดีพอ จึงจะทำให้คนเรียนรู้ได้เป็นผลสำเร็จ แต่ทุกคนไม่ได้รับประสบการณ์ที่เท่าเทียมกัน สิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกันจึงมีโอกาสได้เรียนรู้ต่างกัน ฉะนั้นคนเราจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ธานินทร์ สียากาส (2539, หน้า 16) ที่กล่าวว่าประสบการณ์และความคิดความอ่านที่สะสมมานานจนตกผลึก ยากที่จะละลายหรือคลี่คลายเป็นอย่างอื่น ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสบการณ์ในการทำงานของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ควรนำมาศึกษา เพราะบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น บทบาทของครูจะต้องเปลี่ยนไปจากเดิม เพราะการเรียนการสอนในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1. ครูเน้นวิธีสอนแบบนำความรู้มาบอกนักเรียน กิจกรรมส่วนใหญ่ในห้องเรียนจึงเป็นของครูผู้สอน เมื่อแนวคิดใหม่เน้นผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและบทบาทการบอกของครูลดลง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทครูใหม่ 2. บทบาทของเทคโนโลยีการเรียนรู้ การเรียนการสอนเดิมนั้นเกือบไม่ได้ใช้เทคโนโลยี นอกจากหนังสือ แต่โลกยุคปัจจุบันเป็นโลกของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้เข้ามามีผลกระทบอย่างมากต่อกระบวนการเรียนการสอนในโลกยุคใหม่ นักเรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเองได้โดยอาศัยคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จึงเป็นยุคที่บทบาทของครูเปลี่ยนแปลง ประสบการณ์การทำงานของครูจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ประสบการณ์มีผลต่อทัศนคติ ความคิดเห็น ที่มีผลต่อการรับรู้และเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ได้โดยอาศัยเวลาหรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา ดังนั้นประสบการณ์จึงเป็นตัวแปรที่น่าสนใจและได้นำมาศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2521) ได้ศึกษาวิจัยปัญหาของครูกับนวัตกรรมทางการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดต่ออาชีพครูและแบบพฤติกรรม โดยศึกษากับครูในเขตการศึกษา 7 จำนวน 281 คน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาที่เด่นชัดที่สุดคือครูที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนมากและยังพบว่าครูที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนน้อยที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีลักษณะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีการแสวงหาความรู้ และนำความรู้ไปใช้มากกว่าครูที่สอนมานาน

จากงานวิจัยข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยจะเป็นผู้ที่มีการยอมรับความคิดใหม่ และนวัตกรรมทางการศึกษา และมีการแสวงหาความรู้และนำความรู้ไปใช้มากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำการสอนมาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญตัวหนึ่งของครูที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อแนวโน้มของการเรียนการสอนเปลี่ยนไป บทบาท

ของผู้เรียนเด่นชัดมากขึ้น บทบาทของครูจึงต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิม จากบทบาทสำคัญที่สุดในฐานะผู้บอกเล่าข้อมูลความรู้ทั้งหมดแก่ผู้เรียนมาเป็นผู้สนับสนุนจัดสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

ช่วงชั้นการสอน

ในการศึกษาตัวแปรช่วงชั้นการสอนได้แบ่งช่วงชั้นการสอนเป็น 2 ระดับคือช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) และช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) โดยอารี พันธุ์ณี (2534, หน้า 40 -41) ได้กล่าวว่าความแตกต่างของอายุ หรือวัยของคนเรามีส่วนเกี่ยวข้องและทำให้เกิดความแตกต่างในด้านประสบการณ์ ความรับผิดชอบ ความสนใจ ความรอบรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความคิด บุคลิกภาพ และวุฒิภาวะด้านต่าง ๆ อ้างอิงการศึกษาของทอเรนซ์ (Torrance, 1962) เรื่องความคิดละเอียดลออซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ พบว่า อายุที่เพิ่มขึ้นของเด็กจะทำให้มีความคิดละเอียดลออ รอบคอบเพิ่มมากขึ้น หรือในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดละเอียดรอบคอบน้อยกว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อเป็นเช่นนี้ครูที่ทำการสอนในเด็กที่ต่างช่วงชั้นการสอนจำเป็นต้องปรับพฤติกรรมการสอนให้เข้ากับอายุของเด็ก เพื่อให้การสอนของตนมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ในการศึกษาพฤติกรรมการสอนของอาจารย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มีรูปแบบและวิธีการสอนที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4 รูปแบบด้วยกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือ อัจฉราพร ทรัพย์แก้ว (2536) ได้ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กลุ่มต่อพัฒนาการด้านทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณในห้องเรียนแบบร่วมมือในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือ มีคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อนุสรณ์ สุชาตานนท์ (2536) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกับการสอนตามคู่มือครู พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้ผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยหลักการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สายวรุณ ทองวิชา (2539) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และ มนุษยสัมพันธ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สอน โดยการเรียนรู้แบบ เอส ที เอ ดี (STAD) กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของ นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ มนุษยสัมพันธ์ในการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

สายฝน ศิริพันธ์ (2541) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบร่วมมือและขนาดของกลุ่มผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคเล่นเกม และเทคนิค ตรวจสอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคเล่นเกมและเทคนิค ตรวจสอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่เรียน โดยใช้ขนาดกลุ่ม 4 คน และขนาดกลุ่ม 6 คน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

สมพร ศิลาทอง (2541) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต หน่วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และเจตคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนแบบร่วมมือ แบบ STAD ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริพร ทูเครือ (2544) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเรียนแบบร่วมมือ โดยใช้แผนผังโน้ตส์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้แผนผัง โน้ตส์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคงทนในการเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้แผนผังโน้ตส์สูงกว่าการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

ชาร์น (Sharan, 1980) ได้ศึกษาและรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบ กลุ่มย่อย ซึ่งให้ผู้เรียนร่วมมือกัน ได้แก่ การสอนแบบให้เพื่อนช่วยสอน (Peertutoring) และการ ค้นคว้าร่วมกันในชั้นเรียน ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ด้านสติปัญญา ด้านความรู้สึกละ เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

จอห์นสัน (Johnson, 1981) ได้รวบรวมงานวิจัยจำนวน 122 เรื่อง ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกันแบบแข่งขัน และแบบให้แต่ละคนช่วยตัวเอง เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนการสอน พบว่าการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนร่วมมือกันมีประสิทธิภาพมากกว่าการให้แข่งขันกันหรือแบบที่ให้แต่ละคนช่วยตนเอง

มอร์แกน (Morgan, 1987) ได้ศึกษาเรื่องการสอนแบบร่วมมือ วิธีการที่ครูใช้การจัดสภาพห้องเรียน การรวมกลุ่มทางสังคม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนที่มีการจัดการสอนโดยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ จะมีเจตคติในทางบวกต่อวิชาที่เรียนมากกว่านักเรียนที่เรียนในห้องเรียนที่ใช้วิธีการเรียนแบบปกติมากกว่า 30% และมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่า แต่พฤติกรรมการรับรู้การรวมกลุ่มทางสังคมไม่แตกต่างกัน และพบว่าครูที่ได้รับการฝึกให้สอนโดยการเรียนแบบร่วมมือจะนำวิธีการไปใช้ได้ดีกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึก

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเรียนแบบร่วมมือกันทำงานนั้น มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งต่อตนเองและกลุ่ม เนื่องจากนักเรียนมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันและกัน จึงเกิดการเรียนรู้กันทั่วหน้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สถานการณ์จำลอง ทราซทอง ตั้งวงศ์ถาวรกิจ (2537) ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลองและการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองกับนักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบมีความสามารถในการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกัน

คูสิต โจนสันเทียะ (2538) ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองและการปกครอง และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเรียนแบบการใช้สถานการณ์จำลอง ทำให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข สัมพันธ์กับชีวิตจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครู

พนาลัย อยู่สำราญ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่องตัวแปรทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมการสอนของครูผู้สอนสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมเขตการศึกษา 1 พบว่า

1. ครูอายุน้อยมีความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าครูอายุมาก

2. ครูที่มีปริมาณความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนสูงจะมีความตั้งใจที่จะทำการสอนด้วยวิธีเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน และมีพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนสูงด้วย

3. ทักษะติดต่อพฤติกรรมยอมรับนวัตกรรมทางการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มสามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ความตั้งใจที่จะกระทำการสอนด้วยวิธีเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนด้วยวิธีเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

5. กลุ่มครูชายที่มีการยอมรับนวัตกรรมทางการสอนในระดับจิตใจต่ำ ได้แก่ ครูชายอายุมากที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก สำหรับกลุ่มครูผู้หญิงนั้น ได้แก่ ครูหญิงที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนน้อย ที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง ครูหญิงอายุมากที่มีระยะเวลาในการทำการสอนน้อย

พิชญา ชาติสุวรรณ (2528) พบว่า ครูฝึกให้นักเรียนกล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากจากข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 10 อันดับแรกนั้น อาจเนื่องมาจากการให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็น รับฟังเหตุผลของผู้อื่น และครูเองก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนด้วย นั้นเป็นเจตนารมณ์หลักของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีคุณธรรม ซึ่งครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ และคุ้นเคยเป็นอย่างดี ทั้งในคุณลักษณะที่ต้องการเป็นการดำเนินการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการและวิธีการสอนที่หลากหลาย โดยเป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนกระทำจริง ปฏิบัติจริงครูเป็นผู้กำกับดูแลให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นครูจึงมีพฤติกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้มากที่สุดอีกรายการหนึ่ง

พินิจ ดวงแสง (2539) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตบางส่วนยังดำเนินการสอนตามความเคยชิน มิได้ดำเนินการตามที่ควรจะเป็น กล่าวคือ การสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนปฏิบัติจริง เกิดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการ

1. พฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี

1.1 พฤติกรรมด้านการเตรียมการสอน ปรากฏว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า และได้ศึกษาแผนการสอน คู่มือครู มีการกำหนดเนื้อหาแต่ละครั้งไว้ในแผนการสอน กำหนดสื่อและจัดเตรียมสื่อ รวมทั้งวิธีวัดผล ประเมินผล และบางส่วนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนก่อนทำการสอน

1.2 พฤติกรรมด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ปรากฏว่าครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนใหญ่ให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน มีการแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนทำอย่างเหมาะสม รวมทั้งการกำหนดข้อตกลงที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในชั้นเรียน และมีครูบางส่วนมีวิธีการให้เด็กมีวินัยในตนเอง โดยไม่มีการลงโทษ จัดตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียน รวมถึงการจัดมุมความรู้ต่างๆ ร่วมกัน ส่วนพฤติกรรมรายการจัดทำป้ายนิเทศประกอบการเรียนการสอนมีการปฏิบัติเป็นส่วนน้อย

1.3 พฤติกรรมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูทุกคนปฏิบัติพฤติกรรมรายการอยู่ในชั้นเรียนพอๆ กับการทบทวนความรู้เดิมก่อนขึ้นเนื้อหาใหม่ และครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมพร้อมทั้งให้เวลาแก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม รวมถึงการช่วยกันสรุปเนื้อหา การเสริมแรงในการเรียนการสอนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามปัญหาด้วย

1.4 พฤติกรรมด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน พบว่า ครูทุกคนใช้สื่อในด้านการนำเข้าบทเรียนและการสรุปบทเรียน และครูส่วนใหญ่ใช้สื่อในขั้นตอนดำเนินการสอน รวมถึงการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อด้วย

1.5 พฤติกรรมด้านการวัดผลประเมินผล ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ซักถามผู้เรียนด้วยคำถามหลากหลาย และใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธีในแต่ละเนื้อหา มีครูบางส่วนติดตามผลหลังการวัดผลและพัฒนาให้ดีขึ้น รวมถึงการทำหลักฐานการวัดผลประเมินผลหลังทดสอบเมื่อจบเนื้อหา และมีส่วนน้อยที่จะแสดงพฤติกรรมรายการทดสอบพื้นฐานเด็กก่อนการเรียน

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนนอกเมืองในด้านการเตรียมการสอน และการวัดผลประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนพฤติกรรมการสอนด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมสุข สัมมนา (2541) ศึกษาและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนแบบมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมการสอนพบว่า ครูผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ กำหนดกิจกรรม / ใบงานสำหรับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เหมาะสมด้านการสอน พบว่า ครูได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ กระตุ้น
ให้นักเรียนสรุปข้อคิดเห็นจนความคิณั้นสมบูรณ์ ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า พบว่า ครูผู้สอน
มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ ใช้สื่อประกอบเพื่อให้นักเรียนได้สรุป
ความคิดรวบยอด ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พบว่า พบว่า ครูผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมการสอนอันดับหนึ่ง คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
สุทธิพงษ์ ทรงศีล (2542) ได้ทำการศึกษาคำแนะนำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
แบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลางพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูพบว่า ครูในโรงเรียนบ้านหนองเตียน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนทั้ง 4 ด้าน
โดยเฉลี่ยสูงขึ้น ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการสร้างบรรยากาศใน
ห้องเรียน
2. การรับรู้ของครูผู้สอนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลาง
พบว่า ครูผู้สอนมีการรับรู้ในระดับเห็นด้วยมาก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบเด็กยึดเป็น
ศูนย์กลางส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก
3. การรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลาง
ก่อนและหลังดำเนินการกิจกรรมการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลาง พบว่า นักเรียนที่มีการรับรู้ใน
ระดับเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนมีความรู้สึกว่าความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ได้
4. เปรียบเทียบการรับรู้ของครูผู้สอนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเด็กยึด
เป็นศูนย์กลางก่อนและหลังดำเนินการกิจกรรมการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลาง พบว่า คะแนนเฉลี่ย
การรับรู้หลังการดำเนินการมากกว่าการรับรู้ก่อนการดำเนินการ
5. เปรียบเทียบการรับรู้ของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเด็กยึดเป็น
ศูนย์กลางก่อนและหลังดำเนินการกิจกรรมการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลาง พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวม การรับรู้ของนักเรียน
ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลางก่อนและหลังดำเนินการ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยพบว่าการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนแบบเด็กยึดเป็นศูนย์กลางหลังดำเนินการมีคะแนนสูงกว่าก่อนดำเนินการ

สำเริง ออมทรัพย์ (2542) ทำการติดตามผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียน
การสอน พบว่า สภาพการปฏิบัติหรือมีอยู่ด้านนี้ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นราย
ปรากฏว่ามีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก คือ มีการวางแผน มีหลักฐาน สามารถตรวจสอบการใช้

ห้องปฏิบัติการได้ อันดับสอง คือ ครูจัดกิจกรรมสร้างนิสัย ปลุกฝังคุณธรรม จิตสำนึกให้เกิดผลถาวรให้กับนักเรียน และอันดับที่สาม คือ ครูวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน และด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน พบว่า สภาพการปฏิบัติหรือมีอยู่ด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ปรากฏว่า ข้อที่การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อันดับแรก คือ ครูวัดผลและประเมินผลได้สอดคล้องกับสภาพจริงของนักเรียน อันดับสอง คือ คือ ครูจัดกิจกรรมสร้างนิสัย ปลุกฝังคุณธรรม จิตสำนึกให้เกิดผลถาวรให้กับนักเรียน และอันดับสาม คือ นักเรียนมีความสามารถที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม